

AYIŞIĞINDA ŞAMATA (1977)

HALDUL TANER (1915 – 1986)

Genel Bakış

Zihni Küçümen'in sahne düzeni ve Mehmet Abut'un müziğiyle 1977 yılında İstanbul Şehir Tiyatroları tarafından ilk kez sahneye koyulmuştur. Taner'in *Ayışığında Çalışkur* adlı ünlü hikayesinden tiyatroya uyarlanmıştır. Sahneye koyulduktan yıllar sonra bahsi geçen eser, 1996 yılında *Bilgi Yayınevi* tarafından kitap halinde yayımlanmıştır. İki perdeden oluşan oyunda aynı kişiler ve olaylar birbirinden farklı düzlemlerde işlenmektedir. Ayşegül Yüksel, Taner'in bu oyunundaki amacını şöyle açıklamaktadır: "Taner, *Ayışığında Şamata* ile, Lütfen Dokunmayın'dan bu yana sürdürdüğü toplumdaki yanlış koşullandırmaları irdelene ve doğru olarak algılanması gereken gerçekleri maskeleyen «yalan» balonlarını delme eyleminin bir başka çarpıcı örneğini vermektedir. (...) *Ayışığında Şamata*, Taner'in tüm oyunlarının temel çıkış noktasını oluşturan tersinleme yaklaşımının tam verimle değerlendirildiği, oyunculara, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı'nda olduğu gibi büyük olanaklar tanıyan, güldürücü ve düşündürücü bir oyundur" (Yüksel, 1986, s. 119-120). Anamalcı dizgenin ülkedeki her kuruma hakim olmasıyla birlikte toplumsal yapı tamamen değişmiştir. Orta sınıfın gelişmesiyle birlikte toplumda yeni bir kültür ve dünya görüşü ortaya çıkmıştır. Esra Dicle yapmış olduğu bir çalışmada oyunun muhtevasıyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: "Haldun Taner'in 1954 yılında yazdığı ve *Çalışkur* Apartmanındaki komşuluk ilişkileri üzerinden toplumsal yapının ve yükselen değerlerin, yeni yaşam biçimlerinin fotoğrafını çektiği *Ayışığında Çalışkur* öyküsü, 1977 yılında *Ayışığında Şamata* adıyla tiyatroya uyarlanır. Her iki metin de apartman metaforu üzerinden 1950'lerde başlayıp 1980'lere doğru kuvvetlenen hızlı ve kontrolsüz kentleşme, sınıflaşma, değişen yaşam şekilleri, değer yargıları, göç gibi sorunları ele alır" (Dicle, s. 1).

Özet

Moda'da bulunan *Çalışkur* apartmanında Cemil *Çalışkur*'un kızı Beyhan'ın yirmi üçüncü yaş günü kutlanmaktadır. Anlatan aracılığıyla apartmanda ikamet eden orta sınıfa mensup karakterlerin kişilik özellikleri ve neler yaptıkları üzerinde durulur. Müteahhit olan Cemil *Çalışkur*, çıkarlarını geliştirmek amacıyla farklı mevkilerde görev yapan kişilere rüşvet vermektedir. Pop İsmet, eşinin altıncı defa kürtaj yaptırmasına sebep olmuş ve baldızı olan Sevim'le gizli bir aşk yaşamaktadır. Kadın doğum uzmanı olan Epkem, kürtaj konusunda ünlü olmuş ve bu sayede ciddi miktarlarda servet elde etmiştir. Hidayet ile Jale çifti, tanıdıkları sayesinde iyi işlere girmişlerdir. Hicabi Bey, evinde bulunan teleskopla mahallelileri dikizlemektedir ve pedofiliye eğilim göstermektedir. Apartman yöneticisi olan Paşa, bütün sorunların disiplinle ve otoriteyle çözülebileceğine inanmaktadır. Müntekim'se oldukça muhafazakar ve gerici bir tiptedir. Batılılaşmaya ve kadınlara verilen özgürlüklere karşı çıkar. Erol ile Aygen Evren çifti yirmi yılı aşkın bir süre Amerika'da kaldıkları için kendi kültürlerine tamamen yabancılaşmış ve Türkçe'yi unutmuşlardır. Ömer, Özcan ve Özer adlı üç arkadaş, ülkelerinde olup biten gelişmelere tamamen yüz çevirmiş ve sadece birlikte oldukları kızların dedikodularını yapmaktadırlar. Bekçi Zülfikar, kocası cezaevine girmiş olan Saime'ye kapıcılık işi bulmuş ve geceleri gizlice onunla birlikte olmaktadır. Orta sınıfı temsil eden karakterler tamamen yozlaşmış ve içinde yaşadıkları topluma yabancılaşmışlardır. Bunların haricinde işçi sınıfını temsil eden Melahat'le Nuri, oldukça masum ve namuslu kişiliklere sahiptirler. Fabrikada işçi olarak çalışan Nuri, Melahat'in çalışmasını istemez ve onun yalnızca yuvalarıyla ilgilenmesini ister. Yakın zamanda evlenmeyi planlamaktadırlar. Bir barakanın önünde görüşürlerken Zülfikar tarafından taciz edilirler ve geçerli bir gerekçe gösterilmeden karakola götürülürler. Perdenin kapanmasının ardından ara oyuna geçilir. Ara oyunda oyunu izlemiş olan seyirciler oyunla ilgili şikayetlerini dile getirirler. Bazı seyirciler oyunun üç perdeden oluşması gerektiğini söylerlerken bazıları da orta sınıfı temsil eden karakterlerin bilerek olumsuz karakterler olarak gösterildiklerini savunurlar. Anlatan ve oyuncular seyircilerin eleştirilerini dikkate alarak oyunu yeniden oynarlar. İkinci perdede bekçi Zülfikar ve Recep, varoluşçu yazarları okuyan, puro ya da pipo içen ve fular bağlayan karakterlerdir. Zülfikar Saime'yle düşünsel konularda sohbet eder ve onun kadınlığından faydalanmayı hiç düşünmez. Cemil *Çalışkur*, ülkenin

dört bir yanını elektrikli ışıkla donatmak için gece gündüz çalışmaktadır. Rüşvet vermeye ve emek sömürüsüne hiç tahammülü yoktur. Bu yüzden sürekli zarar etmektedir. Pop İsmet'in eşi altıncı çocuğunu dünyaya getirmiştir ve Sevim'e kız kardeşi gözünü bakmaktadır. İlk perdede kaçakçılık yapan Sevim, ikinci perdede gönüllü olarak doğuda görev yapacak bir hemşiredir. Kadın doğum uzmanı olan Epkem nüfus artışıyla ülkenin kalkınacağına inanmaktadır ve kürtaj karşıtı en önemli iki derneğin başkanlığını yapmaktadır. Kozmografya öğretmenliğinden emekli olmuş Hicabi Bey, eşinin uyuduğu saatlerde gök hareketlerini gözlemlemektedir ve araştırmalar yapmaktadır. Apartman yöneticisi olan Paşa, bütün sorunların ancak diyalogla çözülebileceğini savunur. Müştak (Müntekim) özgürlükçü ve serbest düşünceleri savunur. Ona göre toplum ancak toplu orgazmle kurtulabilecektir. Erol ile Aygen çifti, yirmi yılı aşkın bir süre Amerika'da yaşamış olmalarına rağmen kültürlerini hiç unutmamış ve Türkçeyi kusursuz bir şekilde konuşmaktadırlar. Erol memleketini çok özlemiştir. Ömer, Özcan ve Ömer üçlüsü, ses kaydını aldıkları fizik dersini dinlemektedirler ve sınava hazırlanmaktadırlar. Kendilerini bilime adanmışlardır. Orta sınıfı temsil eden bütün karakterler manevi değerlerin peşinden gitmektedirler. Bunların haricinde işçi sınıfını temsil eden Melahat'le Nuri, kolay yoldan zengin olmanın peşindedirler. Nuri Melahat'i umumi evlerde çalıştırmak ister ve onun için hiçbir harcama yapmak istemez. Nuri'yle Melahat evlenmeyi düşünmemektedirler. Çifti barakanın önünde gören Zülfikar onlara umumi bir yerde olduklarını söyler ve onları karakola götürmek ister. Zülfikar Nuri'ye karşı oldukça kibardır fakat Nuri Zülfikar'ı bıçaklayarak öldürür. İmralı'da iki yıl hapis yattıktan sonra serbest bırakılan Nuri Melahat'i umumi evden kurtarır. Çalışkur apartmanı sakinlere çiftte yeni bir hayat kurarlar. Evlenip çocuk sahibi olan çift, doğan çocuklarına Zülfikar adını verirler.

Kişiler

Anlatan Oyunda geçen olayları ve karakterleri okuyuculara/izleyicilere sunan oyun dışı karakter, bir nevi yazarın sözcülüğünü yapmaktadır. Oyunda sunulan gerçeklikten ziyade oyunu izleyen seyircilerin dünyasının bir parçasıdır. İlk perdede oyunda yer alan karakterleri kendi bakış açısıyla seyircilere sunar. İkinci perdedeyse oyun Anlatan'ın düzenlediği biçimden ziyade seyircilerin istediği şekilde oynanır. Oyunda sunucu, açıklayıcı ve yönlendirici işlevlerine sahiptir.

Cemil Çalışkur Çalışkur apartmanının sahibi olan müteahhit, çıkarlarını korumak ve geliştirmek için mühendise ve kaymakama rüşvet verir. İnşaat işçilerinin emeğini sömürür ve onların acılarına karşı oldukça duyarsızdır. Oyunun ilk perdesinde rüşvetçiliği, çıkarıcılığı ve fırsatçılığı temsil etmektedir. Fakat ikinci perdede tamamen farklı bir karaktere bürünür.

Nuri Bir fabrika işçisi olan erkek karakter, Melahat'le evlenmenin planlarını yapmaktadır. Melahat'e oldukça saf ve temiz bir aşkla bağlıdır. Sevdiği kadının çalışmasını istemez ve onun için her türlü fedakarlığı yapmaya hazırdır. Sevdiği kadınla birlikte mütevazı bir hayat yaşamak istemektedir. Fakat oyunun ikinci perdesinde tamamen farklı bir karaktere bürünür. Çıkarıcı, acımasız ve bencil bir karaktere dönüşür.

Erol Evren Yirmi yılı aşkın bir süredir Amerika'da yaşamış olan Erol, önemli bir şirkette ikinci müdür olmuştur. Amerika'da ciddi miktarlarda servet edinmiş ve rahat bir hayat yaşamaktadır. Erol, kendi kültürüne ve diline tamamen yabancılaşmıştır. Batı değerlerini över ve ülkesinde olup biten her şeyi yerer. Fakat eserin ikinci perdesinde tamamen farklı bir karaktere bürünür. İkinci perdede memleketini ve dilini asla unutmamış bir karakterdir.

Müntekim (Müştak) “Şu sivilceli yüzlü, asık suratlı acayip genç de ailenin yakın akrabası Müntekim. Dedesi dini bütün Zeynel Abidin Hoca. Süleymaniye Caminin baş vaizi imiş vaktiyle. Müntekim öç alan anlamına geldiğine göre dedesi torununa bu adı neden koymuş? Herhalde haçlı seferlerinden öç alsın diye (Taner, 2016, s. 24)”. İlk perdede oldukça gerici ve tutucu düşünceleri savunan karakter, ikinci perdede Müştak adını alır: “Dedesi ileri ve serbest düşünceleri ile meşhur zındık Rasih adında bir Bektaşi şeyhiymiş. Müştak her şeye açık ve teşne anlamına geldiğine göre torununa acaba bu adı neden koymuş dersiniz? Herhalde çevresini irkilten süper modern düşünceleri kıskırtmak için” (Taner, 2016, s. 58).

Oyunda rol alan diğer karakterlerin isimleri şunlardır: Teknisyen, Recep, Zülfikar, Saime, Suzan, Mufahham, Ömer, Özcan, Özer, Pop İsmet, Sevim, Hicabi, Jale, Hidayet, Epkem, Aygen, Paşa, Beyhan, Melahat, Levent, Yer Gösteren, Erhan, Kâmile, Arzu, Ceylan ve Mülâyim.

Öykü

Hazırlık Birinci perdenin Açılış Sahnesi'nde Ayışığı Sonatı'nın oyun boyunca belirli yerlerde çalacağı duyurulur. Sahne düzeni ve oyuncuların dizilimleriyle ilgili detaylı bilgiler verilir. Oyuncuların bir prova hazırlığı içinde oldukları bildirilir. Oyunculardan biri parmaklarıyla Zühtü'nün melodisini çalmaya çalışmaktadır. Sahne ışıkları yalnızca oyuncuların yüzlerine vurmaktadır ve her biri hareketsiz bir biçimde durmaktadırlar. Rol sırası gelen her oyuncu rejisör tarafından bilgilendirilecektir. Anlatan sahnede ayın eksik olduğunu söyler. Teknisyen Anlatan'a ayın ne zaman ortaya çıkacağı ("Maltepe sırtlarında doğuverdi" repliğiyle) hakkında bilgi verir.

Oyunun Başlangıcı Ardından Anlatan, etrafını kontrol ettikten sonra seyircilere doğru dönüp onlara hitap eder. Anlatan seyircilere; Haldun Taner'in Ayışığında Şamata adlı oyununa hoş geldiklerini söyler ve oyunun geçeceği Çalışkur apartmanında oturan karakterleri tanıtacağını dile getirir. Hemen ardından yaz gecesinin sesleri duyulmaya başlar ve Maltepe sırtlarından ay görünür. Tarih Eylül ayının on ikinci günüdür.

Zülfikar'la Saime Arasında Geçen Yasak İlişki Zülfikar ve Recep adlarındaki iki bekçi gece devriyesindedirler. Recep, Moda taraflarına gidip asayiş kontrol edeceğini söyler. Saime'nin çocuğunun sesini duyan Zülfikar, ağızındaki düdüğü çalarak kapıcı dairesine doğru ilerler. Saime Zülfikar'a çocuğu alıp gitmesini, onun çok zorluk çıkardığını söyler. Zülfikar çocuğu korkutmak için onu karakola götüreceğini söyler. Fakat hemen ardından Saime Zülfikar'a, çocuğunu götürmemesini ve ona gerçek hırsızlarla uğraşmasını söyler. Zülfikar'la Saime hemşeridirler. Saime'nin eşi İlyas, bir alacak meselesi yüzünden dükkanında çalıştığı ciğerciye vurmuş ve bundan dolayı hapse girmiştir. Zülfikar Saime'ye kapıcılık işini bulmuştur. İkili birlikte sigara içmeye başlarlar ve Saime Zülfikar'a dün gece nerede olduğunu sorar. Zülfikar Selamiçeşme'deki bir düğüne katıldığını söyler. Saime Zülfikar'a yaklaşır ve onun kıyafetleriyle oynamaya başlar. Ardından Saime Zülfikar'ın ensesinden öper. Beklemediği bu hareketten huylanmış Zülfikar birileri tarafından görülmekten korkar. Saime Zülfikar'a kapıcı dairesine gelmesini söyler. Zülfikar gelmek istemese de Saime onu elinden tutup içeriye götürür.

Cemil'in Rüşvetçiliği II. Epizotta Çalışkur apartmanına odaklanılır. İlk olarak bürosunda çalışmakta olan Cemil Çalışkur görülür. Tuvaletiyle otururken köpeğini besleyen Suzan eşinin yanına gider ve onu yanına çağırır. Alt katta oturan gençlerin sesi duyulmaktadır. Zira Çalışkur'un tek kızı Beyhan'ın yirmi üçüncü yaş günü kutlanılacaktır. Cemil Beyhan'a 1977 model spor araba almıştır. Suzan Cemil'e cilve yapmaktadır fakat Cemil Suzan'a yüz vermemektedir. Ardından çalan telefona cevap veren Cemil Mufahham'la konuşmaya başlar. Müteahhit olan Cemil, yeni projesi için mühendise ve kaymakama rüşvet vermeyi planlamaktadır. Kaymakamın satılık olan cipi, ederinin oldukça üstünde olan bir fiyata, almış beş bin liraya, satın alınacaktır. Suzan Cemil'e, doğum günü partisi için alt kata inmeleri gerektiklerini söyler. Fakat Cemil yapması gereken işleri tamamlamak ister.

Gençlerin Bencilliği Apartmanda yaşayan Özcan, Özer ve Ömer adlarındaki üç genç, Özcan'ın bir kızla seviştiği sırada kaydedilmiş olan kasetini dinlemektedirler. Maddi hiçbir sorunu olmayan gençlerin tek derdi günlerini gün etmektir ve sürekli birlikte oldukları ve olacakları kızlar hakkında dedikodu yapmaktadırlar. Dış dünyada neler olup bittiğini hiç umursamamaktadırlar. Basketbolcu olan Özcan, ses kaydını dinlettiği kızla Ayhan'ın garsoniyerinde birlikte olmuştur. Daha önce Özcan, Ahmet'in eski sevgilisi Günnur'la da birlikte olmuştur. Fakat Günnur grekoromenci olmasıyla övününce Özcan bir daha onunla görüşmemiştir. Son zamanlarda Günnur, Sarıyer'in kalecisi İlhan'la birlikte. Üç arkadaş devamlı olarak cinsellik üzerine konuşmaktadırlar.

Kaçakçılık ve Aldatma Bir sonraki epizotta Pop İsmet'in, baldızı olan Sevim'le kırıştırmaya çalıştığı görülür. Fakat ablası tarafından yakalanmaktan korkan Sevim Pop İsmet'ten uzak durmaya çalışır. Pop lokali işleten İsmet, Sevim'in yurt dışından getirdiği şeyleri işletmesinde satarak ciddi miktarlarda kazanç elde etmiştir. Devletten vergi kaçırmaktadır. Pop İsmet'in eşi altıncı defa kürtaj yaptırdığı için kansızlık hastalığına yakalanmış ve bu yüzden yatak odasında uyumaktadır. Yakın bir zamanda Sevim Milano'ya gidecektir. Pop İsmet Sevim'e onsuz ne yapacağını bilmediğini söyler. Aralarında geçen diyaloglarda İngilizce cümleler kurdukları da görülür. Pop İsmet Sevim'i öper.

Röntgencilik Hicabi Bey, karısı uyuduktan sonra pencereden teleskobuyla civardaki evleri dikizlemektedir. Nazif Bey'in sofrasındaki zenginliği görünce onları kıskanır. Hicabi Bey, Andrea Dorya zamanından kalma bir korsandır. Rıhtım tarafını dikizlerken bahriyenin filikasını deviren oğlanı görür

ve onun ceza almamış olduğunu anlar. Ardından Memduha'nın evine bakan Hicabi Bey, onun kızının sivilceleri yüzünden henüz evlenememiş olduğunu söyler. Genç kız, sahildeki kotranın sahibiyile yatmaktadır. Küçük kız çocuklarını dikizlemeyi yeni yeni adet edinmiş olan Hicabi Bey, pedofiliye eğilim göstermektedir.

Sosyete Hayatı Bir sonraki epizotta Beyhan'ın doğum günü partisine odaklanılır ve partide yer alan karakterler Anlatan aracılığıyla teker teker tanıtılır. Çalışkur ailesinin tek kızı olan Beyhan oldukça şımarık bir biçimde yetiştirilmiştir. Doktor olan Epkem, yaptığı kürtaj operasyonları sayesinde zengin olmuştur. Yüzündeki kırışıklıkların görünmesini istemeyen Jale, güldüğü zamanlarda ağzının iki tarafını tutmaktadır. Jale'nin eşi olan Hidayet, eşi ve dostları sayesinde bankada yönetici olmuştur. Partiye Amerikan'dan da bir çift katılmıştır. Erol Evren; araştırma uzmanı ve ikinci müdürdür. Eşi Aygen Evren'le kolejde tanışıp evlenmişlerdir. Aygen, Erol'un halkla ilişkiler şefiymiş gibi davranmaktadır. Son yirmi beş yıldır Amerika'da buldukları için Türkçeyi iyice unutmışlardır ve yerel olan her şeyden tiksiniyorlar. İngilizce konuşmak onlar için bir üstünlük göstergesidir.

Tutuculuk ve Disiplin Süleymaniye Cami'nin baş vaizi olarak görev yapmış olan Zeynel Abidin Hoca'nın torunu Müntekim, oldukça muhafazakar ve gelenekçi bir tiptedir. Adı; "öç alan" anlamına gelmektedir. Dedesinin onun haçlılardan öç alacağına inandığı düşünülür. Müntekim, yabancı olan ve gayrimüslimlerden gelen her şeyi eleştirmektedir. Müntekim batı taklitçiliğinin topluma ciddi zararlar verdiğini söyler. Ona göre toplum özünü unutmıştır. Edebiyata, özellikle divan edebiyatına, oldukça meraklı olan Epkem, Müntekim'in Mehmed Emin Yurdakul'la aynı fikirde olduğunu söyler. Yurdakul da batı geleneklerini Türk toplumu için bir tehlike olarak görmektedir. Suzan Hanım Epkem'in bilgi birikime gıpta eder ve onu över. Ardından iki numarada oturan Paşa partiye dahil olur. Disipline ve otoriteye aşırı önem verdiği için Paşa, apartman yöneticiliğine oybirliğiyle seçilmiştir. Kendisine partinin saat dokuzda başlayacağı söylendiği için tam saatinde gelmiştir. Paşa'nın dakikliği üzerinde durulur. Erol vaktin nakit olduğunu söyler. Cemil Erol'a katılmaz. Zira paranın her daim kazanılacağını fakat zamanın geri kazanılamayacağını söyler. Epkem, şairlerin dizelerinden alıntılar yaparak ortaya atılan görüşleri tasdik eder.

Eski ve Yeninin Çatışması Yarın sabah yola çıkacak olan Sevim, Beyhan'ın hediyesini verip ayrılacağını söyler. Ablasından bavulunu almış ve yolculuk için hazırlanması gerekmektedir. Babası tarafından her yıl birkaç defa Napoli'ye gönderilen Sevim'in oradan ne getirdiği konuşulur. Duyumlara göre Sevim İtalya'dan vizon getirmektedir. Epkem Sevim'e ablasının durumunu sorar. Sevim Epkem'e, onun verilen ilaçları kullandığını ve yakın zamanda iyi olacağını söyler. Müntekim Sevim'in de ablası gibi kürtaj yaptırdığından oldukça emindir. Müntekim'in bu çıkışına odadakiler tepki gösterirler. Pastadaki mumların üflenmesi üzerine Müntekim, doğum günü adetlerinin Hristiyan adetlerine benzediğini söyler. Ardından Erol'a Türkiye'yi nasıl bulduğunu sorulur. Erol Türkiye'de ciddi derecede çöp ve trafik sorunu olduğunu söyler. Çalıştığı firmada üçüncü dünya ülkelerine çöpleri kimyasallarla yok etmeleri tavsiye edilmektedir. Ona göre gelecek güneş enerjisindedir. Su sorunu da, tuzlu suyun tuzdan arındırılmasıyla çözülecektir. Cemil bu işlemlerin oldukça maliyetli olduğunu söyler. Erol Cemil'e hak verir fakat para harcamadan gelişmenin olmayacağını söyler.

Orta Sınıfın Düşünsel Sorunları Erol, Ey Bi Kiyu Vay'da Mr. Billinger'dan sonra gelen en yetkili müdürdür. Aygen eşinin meziyetlerinden koltukları kabarak bahseder. Çiftin Washington'da iki evi ve Florida'da yazlığı vardır. İki spor arabaya sahiplerdir. İş için gittikleri Avrupa seyahatlerinde lüks otellerde kalmaktadırlar ve yüksek meblağlarda harcırah almaktadırlar. Suzan çiftin yaşam standartlarına gıpta eder. Karakterlerden birinin çifte, Türkiye'yi özleyip özlemediklerini sorması üzerine Epkem, Türkiye'yi yermeye başlar. Erol, memleket hasreti çekmek için zamanlarının olmadığını söyler. Hidayet Müntekim'in bekarlığıyla alay eder. Müntekim derviş gibi yaşıyor olmasının kışkıldığını düşünür. Epkem Müntekim'e geneleve gitmesini önerir. Müntekim genelevlerden hastalık kapmaktan ve evlenmesi durumunda da aldatılmaktan korkmaktadır. Epkem alaycı bir üslupla eskilerin ahlak anlayışına özlem duyduğunu dile getirir. Paşa'ya trafik sorununun nasıl çözülebileceği sorulur. Paşa, tek ve çift rakamlı araçların ayrı günlerde trafiğe çıkabileceğini ve yol kenarına park eden araçlara yüz lira ceza yazılabileceğini söyler. Ona göre bu sayede trafik oldukça rahatlayacaktır. Epkem Suzan'a, Himayalarda çalışmadan yaşamının sırrını bulmuş bir kabilenin bulunduğunu söyler. Kabilenin genç erkekleri ve kızları, varlıklı olan yaşlı insanlarla evlenmektedirler. Onların ölmesi üzerine bütün servet gençlerin üzerine kalmaktadır. Karakterlerden biri Türkiye'de de bu şekilde birçok insanın evlendiğini söyler. Onun Aynur'la Burhan Bey'den bahsettiği anlaşılır.

Orta Sınıfın Düşünsel Tutarsızlığı Ardından televizyon açılır ve haberler izlenir. Kadın ve erkek spiker, Ankara'daki Adana Öğretmen Yurdu'nda arama yapmak isteyen polislerle öğrencilerin çatıştıkları haberi verilmektedir. Öğrencilerden bazıları yaralanmışlardır. Karakterler olay üzerine öğrencilerin aleyhinde yorumlar yaparlar. Onlara göre işçiler işçiliğini ve öğrenciler de öğrenciliklerini bilmelidirler. Tuzu kuru olan grup başkalarının acılarına karşı oldukça kayıtsızdır. Partiye katılmış olan bütün karakterler, özellikle Müntekim ile Paşa, öğrencilerin ya siyaseti ya da okulu seçmeleri gerektiklerini söylerler. Paşa öğrencilerin Anarşist olduklarını, devleti tehlikeye soktuklarını ve onların servet düşmanı olduklarını söyler. Fakat karakterlerden biri Atatürk'ün de öğrencilik yıllarında siyaset yaptığını ve birçok cemiyet kurduğunu söyler. Paşa Atatürk'ün yaptıklarını istisnai girişimler olarak değerlendirir. Son dönemlerde kadınların kazanmış oldukları özgürlükleri kaldıramayan Müntekim, toplumun dinden çıktığını ve ahlakının bozulduğunu söyler. Paşa ve Pop İsmail onun bu görüşünü eleştirirler. İrticanın ülke için en büyük tehlike olduğu söylenir.

Protestocuların Sloganlarını Duyan Karakterlerin Korkmaları Dışarıdan apartmana doğru gittikçe yaklaşan protestocuların sloganları duyulur. Dairedeki herkes bu olay üzerine endişeye kapılır. Taksi durağının etrafında görülen öğrenciler apartmana doğru ilerlemektedirler ve siyasi sloganlar atmaktadırlar. Ülkede Anarşist eylemlerin artmasından endişe eden karakterler ne yapmaları gerektiği konusunda konuşurlar. Apartmanın elektrikleri kesilmiştir ve telefonla karakola ulaşılamamaktadır. 7 Eylül olaylarını hatırlayan karakterler, birikimlerini kaybetmekten korkarlar ve banka hesaplarına ne olacağını merak ederler. Apartmanın önüne gelmiş olan protestocular "milyonluk eşekler" diye bağırırmaktadırlar. Jale Hidayet'e Hollanda Bankası'nda bir hesap açmasını ve değerli mücevherleri oraya yatırmasını söyler. Bekçi Zülfikar daireye gelir ve Paşa'ya tekmil verdikten sonra olanları anlatır. Fenerbahçe futbol takımının mağlup olmasının ardından stadyumu terk eden öfkeli kalabalık takım aleyhine sloganlar atmaya başlamışlardır. Maçın üzerine bahis oynamış olan karakterler maddi açıdan zarara uğramışlardır. Protestocuların Cemil'in aleyhinde slogan attıkları duyulur. Fakat öfkeli kalabalığın yavaşça uzaklaştığı görülür.

Nuri'yle Melahat'ın Aşkı ve Haksızlığa Uğramaları Barakanın önünde oturan Melahat'la Nuri ikilisi hasret gidermektedirler. Ay ışığının vurması üzerine saatin geç olduğunu fark eden Melahat on bir vapuruna yetişmek istediğini söyler. Ablasına saat on ikide evde olacağını söylemiştir. Bunun üzerine Nuri Melahat'a onu vaktinde eve yetiştireceğini söyler ve barakanın arkasına geçerler. Çift evlilik planları yapmaktadır. Melahat, boşanmış olan Sabahat'ın dört bin liraya yatak takımını sattığını söyler. Nuri, boşanmış olan bir kadının yatak takımını almak istemez fakat Melahat'ın isteği üzerine onu satın almayı kabul eder. Evlerini mümkün olduğunca mütevazı bir şekilde donatmak istemektedirler. Melahat Nuri'ye gerekirse kendisinin de çalışabileceğini söyler. Nuri Melahat'ı çalıştırmayacağını ve ona çok iyi bakacağını söyler. Nuri, sevdiği kadının çalışmasını istemez ve onun yalnızca yuvasıyla ilgilenmesini ister. Ardından Zülfikar onların arkasında belirir. Zülfikar çifte, umumi yerde sevişemeyeceklerini, bunun yasak olduğunu söyler ve onları karakola götürmek ister. Fakat Nuri, çocuk parkının oldukça uzakta olduğunu ve oturdukları yerin umumi alan olmadığını söyler. Zülfikar Nuri'yi ısrarla karakola götürmek isteyince tartışma yaşanır. Çalışkur apartmanı sakinleri pencerelerine çıkıp olayı izlerler. Bazı sakinler sözlü olarak olaya müdahale ederler. Bazıları Zülfikar'ı haklı bulurken bazıları da çifti haklı bulur. İlk olarak İnşaat alanında oturan çifti hırsızlıkla suçlayan Zülfikar, hemen ardından onlara anarşist olabileceklerini söyler. Nuri, maruz kaldığı ithamlardan dolayı Zülfikar'a çok kızar. Fakat Melahat'ın üzülüğünü gördüğü için tartışmayı uzatmaz ve karakola doğru ilerlerler.

Seyircilerin Oyun Hakkındaki Eleştirileri Melahat'la Nuri'nin karakola götürüldükleri sahnenin ardından perde kapanır ve seyircilere oyunun sona erdiği söylenir. Fakat seyirciler tek perdelik bir oyun olmayacağını ve oyunda hiçbir mesajın verilmeyeceğini söylerler. Ayrıca oyunda yer alan tipler oldukça olumsuz nitelikler taşımaktadırlar. Seyirciler oyunu beğenmediklerini dile getirip çeşitli eleştiriler yaparlar. Anlatan seyircilere, yazarın oyunu Anglosaksonların Stream of Life (Hayat Kesiti) dedikleri biçimde kurguladığını ve oyunun hayattan bir kesit sunduğunu söyler. Üç perdelik oyunlar izlemeye alışmış olan seyirciler tek perdelik bir oyunu kabul etmezler ve Darülbeydi örneği verilir. Ardından seyirciler karakterlerle ilgili eleştirilerini dile getirirler. Oyunda en çok beğenilmiş olan karakter Müntekim'dir. Fakat Müntekim'i beğenmeyen ve onun yerine ilerliliği savunan bir karakterin olması gerektiğini söyleyenler de olur. Seyircilere göre apartmanda yer alan orta sınıfı temsil eden karakterler oldukça kötü gösterilmiş ve Melahat'la Nuri gibi işçiler de oldukça masum karakterler olarak gösterilmişlerdir. Seyirciler yazarı orta sınıf düşmanı olmakla suçlarlar ve onun bir siyasi görüşün propagandasını yaptığını iddia ederler. Zira oyunda bir kadın doğum doktoru olan Epkem kürtajcı olarak, Paşa aşırı disiplinli bir karakter olarak, Hicabi iflah olmaz bir sübyancı olarak, Evren çifti

Amerikan özentisi tipler olarak, Sevim ablasının eşiyle yatan bir kadın olarak gösterilmiştir. Seyirciler oyunculara toplumumuzda orta sınıfa mensup olan birçok iyi insan olduğunu da söylerler ve oyunun yeniden yazılmasını isterler. Anlatan seyircilere oyunun bir kez daha istenildiği şekilde sahneye koyulacağını söyler ve ikinci perdede geçilir.

Zülfikar'la Saime'nin Dostluğu Ay Maltepe sırtlarından görülür. Sokakta devriye gezen bekçilerin giyimleri oldukça şıktır. Zülfikar boynuna ipek bir fular bağlamış ve gözlerine gözlük takmıştır. Zülfikar Recep'e puro ikram eder fakat Recep pipo içtiğini söyler. Recep'in Moda taraflarına gitmesi üzerine Saime çocuğuyla birlikte görülür. Saime Zülfikar'a ağlayan çocuğunu alıp gitmesini söyler. Fakat Zülfikar böylesine akıllı bir çocuğu almayacağını ve onun uslu bir çocuk olduğunu söyler. Saime'nin eşi İlyas, aylık ücretli iznini kullanarak Yalova kaplıcalarına gitmiştir. Saime ile Zülfikar varoluşçu yazarlar üzerine konuşurlar. Zülfikar Sartre'in eserlerinden hoşlanırken Saime Camus'yü tercih etmektedir. Saime Simone de Beauvoire'dan kadınlığı öğrendiğini söyler. Ayışığı Sonatı'nın duyulması üzerine Zülfikar, Beethoven'ın bu besteyi sevgilisi Bettina için yaptığını söyler. Ardından Zülfikar Saime'ye iyi geceler dileyip oradan ayrılır. Saime, kendisine hiç kötü gözle bakmamış olan Zülfikar'a gıpta eder.

Cemil'in İdealistliği Eşinin çok fazla çalıştığını gözlemlemiş olan Suzan, Cemil'e artık dinlenmesi gerektiğini söyler. Fakat Cemil, memleketin her yanını elektrikli ışıklarla donatmaya çalışmaktadır. Kendisini tamamen toplumun hizmetine adamıştır. Kendisini arayan Mufahham'a mühendise rüşvet verilmemesini tembihler. Kaymakamın on beş bin liraya sattığı cipe on bin lira verilmesini söyler. Bütün meslektaşları rüşvetle zenginliklerine zenginlik katarken Cemil, dürüstlüğü yüzünden iflas etmenin eşiğine gelmiştir. Fakat doğru bildiği yoldan ne pahasına olursa olsun dönmemeye kararlıdır.

Öğrencilerin Çalışkanlığı Ömer'le arkadaşları, bir hafta önce Boğaziçi Üniversitesi'nde fizik profesörünün dersini gizlice ses kaydına almışlardır ve bir problemin çözümünü dinlemektedirler. Ömer, arkadaşları tarafından dersi kayıt altına aldığı için takdir edilir. Özcan Ömer'i atom bilgini Planck'a, Ömer de Özcan'ı Einstein'a benzetmektedir. Felsefecinin kızı Sana, Teknik Üniversitesi'nde Doçent olan Salman'la nişanlanmıştır. Arkadaşlar Sana'yı Ömer'e layık görmüşlerdir. Fakat Ömer Sana'nın mutlu olmasını diler ve Salman'ın bunu yapacağından hiç şüphesi yoktur.

Pop İsmet'le Sevim'in İyiliği Pop İsmet'le Sevim evin balkonunda ayı izlemektedirler. Sevim'in ablası altıncı çocuğunu doğurduğu için yorgun düşmüştür ve bundan dolayı uyumuştur. Pop İsmet'in ne kadar iyi bir insan olduğunu bilen Sevim, ablasının ondan çocuk yapmak istemesini anlamaktadır. Pop İsmet'e arkadaşları Baba İsmet diye hitap etmektedirler. Hemşire olan Sevim, doğudaki çocuklara hasta bakıcılığı yapmak için yarın yola çıkacaktır. Sevim ancak başkalarına yardım ederek mutlu olmaktadır. Pop İsmet Sevim'i bu düşüncesinden dolayı takdir eder. Birlikte hüzünlü bir halde ayı izlemeye devam ederler.

Hicabi Bey'in Araştırmacı Karakteri Kozmografya öğretmenliğinden emekli olmuş olan Hicabi Bey, eşinin uyuduğu vakitlerde kütüphanesinde araştırma yapmaktadır. Gece vakitlerinde teleskobuyla gök cisimlerini izlemektedir. Ayın solgun ışığına sitem eder ve bundan dolayı insanları suçlar. Zira ona göre insanlığın masumiyetini kaybetmesiyle ay da ihtişamını kaybetmiştir. Hicabi Bey en çok uçan daireleri görmeye meraklıdır. Amerikalıların uçan daire şeklinde uydu yaptıklarını düşünmektedir.

Çalışkur Apartmanın Sakinlerinin İdealistliği Ardından Beyhan'ın yaş günü partisine gelinir. Herkes pastanın güzelliğini över. Kadın doğum uzmanı olan Epkem, Türkiye'nin ancak nüfus artışıyla kalkınacağına inanmaktadır. Kürtaj karşıtı olan en önemli iki derneğin başkanıdır. Jale gülerken ağzını tutmamaktadır. Zira yaşına ve kırıksıklıklarının görünmesine önem vermemektedir. Geçmişe özlem duyar ve eski günlere geri dönmek ister. Erol'la Aygen çifti, son yirmi yılı Amerika'da geçirmiş olmalarına rağmen Türkçeyi hiç unutmamışlardır. Erol; zeytin, ekme ve soğana hasret kalmıştır. Aygen de tahin helvasına bayılmaktadır. Aygen eşinin hayat arkadaşıdır ve ona her konuda yardımcı olur. Müştak'ın dedesi, ileri ve serbest düşünceleri ile meşhur zındık Rasih bir Bektaşî şeyhidir. Müştak yabancı adetleri çok sever, hayattan zevk almanın önemli olduğunu ve bilinçaltına itilmiş olan özelemlerin giderilmesi gerektiğini savunur. Paşa, yumuşaklığı ve uzlaşmacılığı sayesinde oybirliğiyle apartman yöneticisi seçilmiştir. Diyalogla her sorunun çözülebileceğine inanmaktadır. Partiye yarım saat geç gelmesinin sebebi; fueloilcilerle tartışmış olmasıdır. Zira paşa onların apartman sakinlerini kandırmaya çalıştıklarını düşünmektedir. Ardından Pop İsmet'le Sevim de partiye katılırlar. Zamanın ne kadar önemli olduğu ve onun dikkatli bir şekilde kullanılması gerektiği üzerinde durulur.

Epkem'in İnsan Severliği Sevim Beyhan'a hediyesini verir. Diğer karakterler arasında Sevim'in Kızılay'a girdiği ve doğuda hastabakıcılığı yapacağı konuşulur. Kendisinden bahsedildiğini anlayan Sevim'in yüzü kızarır. Sevim Doktor Epkem'e gıpta ederek bakar. Zira bir gün onun yanında çalışabileceğini hayal eder. Epkem Sevim'e ablasının durumunu sorar. Sevim Epkem'e, verdiği ilaçlar sayesinde ablasının gayet iyi olduğunu söyler. Müştak, Sevim'in bu gidişle evde kalacağını söyler. Ona göre Sevim kendini hiç düşünmemektedir. Ablasının altı çocuk doğurmuş olmasına rağmen hiç orgazm olmamış olabileceğini düşünür. Çevresindekiler onun açık sözlüğüne kızarlar.

Erol'un Memleket Hasreti Ardından Erol'a Türkiye'yi özleyip özlemediği sorulur. Erol memleketinin çöp ve lağım kokularını bile özlemiştir. Zira Amerika'daki çöpler kokmamaktadır. Fakat Türkiye'deki çöplerin kokusunda bir özgünlük ve keskinlik vardır. Ülkesinin lağım kokan denizlerinde yüzmek istemektedir. Erol'a Türkiye'de farklı bulduğu bir şey olup olmadığı sorulur. Erol'a göre Türkiye'de hiçbir şey değişmemiştir ve bu durum hoşuna gider. Erol'a göre trafik sorunu, ülkenin gelişigüzelliğini ve doğallığını yansıtmaktadır. Ülkede artış gösteren Anarşist faaliyetlere de hak verir. Ülkedeki geçim sıkıntısıyla ilgili, toplumun oldukça kaderci ve tokgözlü olduğunu söyler. Toplumun bu özelliklerine hayranlık duymaktadır. Amerika'da edindiği servetten ve orada geçirdiği zamandan pişmandır. Amerika'da lüks içinde yaşamaktansa Türkiye'de fakirlik içinde yaşamayı tercih eder.

Müştak'ın Özgürlükçülüğü Hidayet Müştak'ın hala evlenmemiş olmasıyla alay etmeye çalışır. Fakat Müştak evliliğe karşıdır. Müştak evliliğin aşkı ve sevişmeyi öldürdüğünü düşünmektedir. Marcuse ve Reich'a gönderme yaparak toplumun ancak cinsel orgazmla kurtulabileceğine inanmaktadır. Ona göre aile denen kurum insanlığın en ilkel yapılarından biridir.

Anarşizmle İlgili Görüşler ve Cemil'in İşçi Severliği Beyhan televizyonu açar. Ankara'daki Adana Öğrenci Yurdu'nda arama yapmak isteyen polislerle öğrenciler arasında çıkan çatışma sonucunda on üç kişi yaralanmıştır. Beş rakamını duyan Jale Hidayet'e, Caddebostan'daki dairenin beş milyona satıldığını söyler. Hidayet Jale'nin duyarsızlığına sinirlenir ve çıkan olaylara çok üzüldüğünü söyler. Bir banka soygunu sırasında hırsızlar üç yüz yetmiş iki bin lira çalmışlardır. Paşa banka soygunlarının da diyalog sayesinde durdurulabileceğini söyler. Ona göre güvenlik önlemleri insanları suç işlemeye itmektir. Ardından dışarıdan gelen tezahürat sesleri duyulur. Karakterler Fenerbahçe - Beşiktaş maçından çıkan taraftarların bağırıklarını düşünürler. Fakat bağırانlar Cemil'in inşaat işçileridir. İşçiler patronlarının kızının doğum gününü kutlamaya gelmişlerdir. İşçilerin sözcülüğünü yapan Mülayim Cemil'e her şey için teşekkür eder ve Beyhan'a alınan araba için bir klakson hediye ederler. Mülayim dairedeki bütün kadınlara sarılır.

Nuri'yle Melahat'ın Yoz İlişkisi Melahat ve Nuri ikilisi barakanın önünde oturmaktadırlar. Melahat saatin on bir olduğunu ve vapuru kaçırmak istemediğini söyler. Fakat Melahat'la sevişmek isteyen Nuri, onun gitmesine izin vermez. Nuri'nin yüzünde bir yara izi vardır. Melahat de ablası gibi başka erkeklerle yatıp kalkmaya çoktan alışmıştır. Melahat'ın ablası Tarlabası'ndaki bir randevu evinde sermaye olarak çalışmaktadır. Melahat Nuri'ye Sabahat'ın satmak istediği yatak takımından bahseder. Nuri yatak takımı almak istemediğini söyler. Zira Melahat'la evlenmek gibi bir niyeti yoktur. Aralarında duygusal hiçbir bağ olmadan birlikte olan ikilinin gelecekle ilgili planları yoktur. Nuri Melahat için para harcamak istemez ve onun çalışması gerektiğini söyler. Nuri Melahat'ı Behiye ablanın hususi evinde çalıştırmayı planlamaktadır. Nuri Melahat'ın üşüyüp hasta olmasını istememektedir. Zira onun için ilaç parası vermek istemez.

Nuri'nin Zülfikar'ı Öldürmesi Nuri Melahat üzerinden kazanacağı paraları düşündükçe heyecanlanır. Melahat Nuri'ye biraz daha sokulur. Bu sırada Zülfikar çiftin yanına gelir ve nazikçe onları karakola götürmesi gerektiğini söyler. Nuri Zülfikar'ı tersler ve hiçbir yere gitmeyeceğini söyler. Zülfikar çifte öpüştükleri yerin umumi bir yer olduğunu söyler ve hemen karşıdaki çocuk parkını gösterir. Nuri Zülfikar'a istediği her şeyi yapabileceğini söyler. Zülfikar Nuri'ye nazik bir şekilde karakola gitmeleri gerektiğini ve derdini orada anlatabileceğini söyler. Etraftan geçen insanlar da çifte kızarlar ve yanlış yaptıklarını söylerler. Nuri, cebinden çıkardığı falçatayla Zülfikar'ı yaralar. Hemen ardından Recep görünür ve belindeki tabancayı çeker. Tabancayı gören Nuri korkar ve hiçbir şey yapamaz. Recep Nuri'nin üstünü arar ve birçok kesici aletle eroin bulur. Ardından Recep Zülfikar'ın yaralı olduğunu fark eder. Zülfikar inşaat alanında düştüğünü ve Nuri aleyhinde bir şey söylememesini Recep'e tembihler. Hatta Zülfikar Nuri'nin serbest bırakılmasını ister. Onların gençliklerine acır. Fakat Recep Nuri'nin üstünde eroin bulduğunu söyleyince Zülfikar onu serbest bırakılmaktan vazgeçer. Zülfikar, Nuri gibi kişilerin aile terbiyesi almadıkları için suçlu olduklarını

düşünür. Çalışkur apartmanındaki aileler gibi bir ailede büyümüş olsalardı onların suçlu olmayacaklarına inanır.

Nuri'nin Hapse Girip Çıkması ve Melahat'la Evlenmesi Aldığı falçata yarısından sonra Zülfikar, üç gün sonra hayata gözlerini yummuştur. Üsküdar Cezaevi'ne yerleştirilen Nuri, on dört saat boyunca Zülfikar'ın ölümü yüzünden ağlamıştır. İki yıl İmralı'da yattıktan sonra serbest bırakılan Nuri, Melahat'ı Behriye ablanın hususi evinden kurtarmıştır. Onların çeyizini Suzan üzerine almıştır. Zira bir fabrika kazasında ölmüş olan Cemil'in acısını başkalarına yardım ederek dindirmektedir. Müştak'la evlenen Beyhan'ın bir çocuğu olmuştur. Pop İsmet Nuri'ye bir dükkan açmış ve Erol Evren de gerekli sermayeyi vermiştir. Çalışkur soyadını almış olan Nuri, Beyoğlu Evlendirme Dairesi'nde Melahat'la evlenmiştir. Dokuz ay on gün sonra doğan çocuklarına Zülfikar adını vermişlerdir.

Temalar

Toplumsal Sınıf 1950'li yıllardan itibaren Türkiye Cumhuriyet'i; iktisadi, siyasi ve toplumsal alanlarda tamamen anamalcı dizgenin güdümüne girmiştir. Zaman içinde toplumda ortaya çıkan ve güç kazanan orta sınıf, çoğunlukla batının güdümünde olan bir kültür ve dünya görüşü geliştirmiştir. Kentleşme, göç ve değişen değer yargıları, eser üzerinde durulan başlıca izleklerdir: "Oyunun başında *Ayışığında Şamata*'nın hikâyesinin; "altı katlı lüks bir apartman olan" Moda'daki Çalışkur apartmanında geçtiği belirtilir. Oyunun merkez uzamı, dönemin mimari, ekonomik ve toplumsal anlamda yükselen değerlerinin ve yaşam şeklinin temsili sayılabilecek olan apartmandır. Bilindiği gibi mekân, insanın sadece fiziksel gerçekliğini değil, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel gerçekliğini de belirler. Mimari, kültürel, toplumsal, iktisadi, siyasal pek çok nedene dayalı bir şekilde ortaya çıkan apartman, çağın güç, kuvvet, sağlamlık, dayanıklılık, kalıcılık gibi idealleriyle örtüşerek değişen çağın, yükselen değerlerin bir iktidar temsili haline gelir. Böylece kentleşme-modernleşme sürecinin getirdiği yeni yaşam tarzları, insan modeli ve değerler sisteminin eleştirisinde apartman, edebiyatta da temel metafor olarak kullanılır. *Ayışığında Şamata* oyununda Çalışkur apartmanı, farklı meslek gruplarından, farklı yaş gruplarından ama aynı sınıfsal tabakaya ait insanların bir araya geldiği bir mekân olarak sunulur" (Dicle, s. 2).

Suç 1950'li yıllardan itibaren ülkede her geçen gün güç kazanmaya başlamış olan burjuva sınıfı, devletin bütün altyapılarını ve üstyapılarını kontrol etmeye başlamıştır. Çalışkur apartmanında ikamet eden değişik meslek kollarıyla uğraşan karakterler orta sınıfı temsil etmektedirler. Karakterlerin çoğu ilk perdede rüşvetçilik, kaçakçılık, aldatma, röntgencilik, emek sömürüsü gibi insan haklarını ihlal eden birçok faaliyette bulunmaktadır. Fakat mensubu oldukları sınıftan ve çevreden faydalanarak hiçbir bedel ödememektedirler. İşçi sınıfını temsil eden Nuri'yle Melahat, oldukça masum bir eylemlerinde bile kolluk kuvvetleri tarafından karakola götürülürler. Hiçbir suç işlememiş olmalarına rağmen içinde yaşadıkları sistem onları ötekileştirir. Mevcut hukuk sistemi genellikle sermaye ya da mülk sahibi olan bireylerin haklarını korumaktadır. Emeğiyle hayatını idame ettirmeye çalışan kişilere karşı emniyet güçleri oldukça acımasızdır. Anlatıdaki Arzu adındaki seyirci şöyle der: "Oyunu dikkatle izledim. Freud dil ve kalem sürçmelerinin bilinçaltını ele verdiğini kaydeder, yazarın bu oyunda boş bulunup ele verdiği ipuçlarına dayanarak varlıklı sınıflara karşı bir öç duygusunu gizleyemediğini sezdim. Ayışığı sonatı pardon Ayışığında Şamata yazarı belli bir apartmanın her katını bir sürü dejenere yozlaşmış insanlarla dolu göstermekle, neyi amaçlıyor o da açık. Bu düzen yozlaşmış bir düzen, herkes bencil, kendi avantajında, yalnız frezeci Nuri ile Melahat namuslu demeye getiriyor. Yukarda olanca rezalet sergilenirken aşağıda öpüşen iki nişanlıya çullanıyor bekçi. Nedir? Mevcut düzenin koruyucusu. O da kapıcı kadınla zina peşinde. Al onu ver ona. Bir işçiler temiz, anlıyorsunuz değil mi maksadını?" (Taner, 2016, s. 46).

Aşk Fabrikada işçi olarak çalışan Nuri, dışından tımağından arttırarak yaptığı birikimle Melahat'la evlenip mütevazı bir yuva kurmak istemektedir. Nuri Melahat için her türlü fedakarlığı yapmaya hazırdır ve onun çalışmasını istemez. Zira sevdiği kadının yalnızca yuvasıyla ve ailesiyle ilgilenmesini istemektedir. Onun ağır işlerle uğraşıp yorulmasını ve kendini paralamasını kabul etmez. İki aşkın gelecekle ilgili oldukça mütevazı ve samimi planları vardır. Ne olursa olsun birlikte olarak her zorlukla baş edebileceklerine inanmaktadırlar.

Şehvet Çalışkur apartmanında ikamet eden çeşitli meslek gruplarında yer alan burjuva sınıfının temsilcileri, bedensel zevklere fazlasıyla önem vermektedirler. Evli olan Pop İsmet, eşinin kız kardeşi olan Sevim'le gizli bir aşk yaşamaktadır. Eşinin hastalığını fırsata çevirerek Sevim'le birlikte olmak ister. Özcan, Ömer ve Özer adlarındaki gençler, birlikte oldukları kızların dedikodularını

yapmaktan başka hiçbir işle uğraşmazlar. Birlikte oldukları kızlarla seviştikleri zaman onların seslerini kayıt altına alıp dinlerler. Cinsel dürtüleri sapkınlık boyutlarına ulaşmıştır. Bunun haricinde geceleri teleskobuyla komşularını dikizleyen Hicabi Bey, küçük kız çocuklarını izlemekten zevk almaktadır. Onları izledikçe cinsel açıdan tahrik olduğu bellidir. Burjuva sınıfına mensup bireyler arasında kürtaj yaptırmak oldukça yaygın bir eylemdir. Kadın doğum uzmanı olan Epkem, kürtaj sayesinde ciddi miktarlarda servet elde etmiştir. Oyunun ikinci perdesinde Müştak adıyla karşımıza çıkan Müntekim, Marcuse ile Reich'a göndermelerde bulunarak cinselliğin üzerinde durur. Ona göre aile kurumu modası geçmiş bir gelenekten başka bir şey değildir. Toplumun ancak orgazmla kurtulabileceğine inanmaktadır.

Yabancılaşma Vahşi anamalcı sistemin bütün kurumlara nüfus ettiği bir toplumda, orta sınıfı oluşturan bireyler sermayenin, mülkün ve metanın esirleri haline gelmişlerdir. Doğasına, ekinine ve emeğine yabancılaşmış olan Çalışkur apartmanı sakinleri, insani değerler açısından yozlaşmanın zirvesine ulaşmışlardır. Karakterler arasındaki ilişkiler tamamen çıkara dayanmaktadır ve gösterilen davranışlarla tutumlar oldukça mekaniktir. İkinci perdede işçi sınıfını temsil eden Nuri'yle Melahat'ın, emeklerine ve doğalarına yabancılaştıklarını görmekteyiz. Sınıf bilinciyle hareket etmek yerine orta sınıfa yükselmenin yollarını arayan ve bunu ahlaki olmayan şekilde yapmaya çalışan ikili, bilişsel olarak ait oldukları toplumsal sınıfa yabancılaşmışlardır. İçinde yaşadıkları sisteme itiraz etmek ve onu değiştirmek yerine sistemin işleyen bir çarkı olmaya karar vermişlerdir. Zülfikar'ı öldürüp hapse giren ve iki yıl sonra hapisten çıkan Nuri, aslında Çalışkur apartmanı sakinleri tarafından yapılan maddi desteklerle asimile edilir.

Onur Oyunun ikinci perdesinden itibaren orta sınıfı temsil eden Çalışkur apartmanı sakinlerinin; çıkarıcı, yozlaşmış ve şeyleşmiş bilinçlerinden sıyrılarak idealist karakterlere büründükleri görülür. Cemil Çalışkur, memleketin her yanını elektrikli ışıklarla donatmak amacıyla gece gündüz demeden çalışmaktadır. Rüşvetçiliğe ve emek sömürsüne asla müsamaha göstermez. İkinci perdede Cemil Çalışkur'un çalıştırdığı inşaat işçileri, patronlarının kızının doğum gününü kutlamak için eve gelirler. Patronun işçi severliğini takdir eden çalışanlar ona sevgilerini ve saygılarını gösterirler. Cemil Çalışkur, maddi olarak zarar etse de işçilerinin mutluluğu için durmadan çalışmaktadır ve elinden gelen fedakarlığı yapmaktadır. Bunun haricinde ikinci perdede orta sınıfı temsil eden diğer bütün karakterlerin de insani değerleri savduklarını görmekteyiz. Nuri tarafından falçatayla yaralanan Zülfikar, genç aşıklar hakkında şöyle der: "ZÜLFİKÂR - Bunlar da genç... Bunların da canı yok mu? İki de birbirini seviyor işte. Namusları ile yaşayıp mutlu bir yuva kursalar çoluk çocuk yetiştirseler ya. Oysa bak kızcağız vesikalı, oğlan da sabikalı ama kusur onların mı? İyi bir ana-babaya iyi bir ortama düşseler, güzel bir terbiye alsalar pekâlâ bizim gibi, Çalışkur Apartmanı'nın örnek seçkin insanları gibi namuslu, onurlu, saygın, dürüst, alnı açık birer vatandaş olurlardı. Yazık, çok yazık, içim hun oldu yüreğim parçalandı. (Sendeler, Recep koşar, Nuri fırsattan yararlanıp kaçacak olur.)" (Taner, 2016, s. 71).

Kişi İncelemesi

Anlatan

(Sözcü – Sunucu)

Karakter Sahnede oynanan oyunun dışında kalarak seyircilerin gerçekliğinde yer alan karakter, oyunda gelişen ve gelişecek olaylar hakkında bilgi verdiği gibi, oyunda yer alan karakterlerin de nasıl kişiliklere sahip olduklarıyla ilgili bilgiler verir. Oyundaki en önemli işlevi sunuculuktur. Oyundaki olayları ve karakterleri sunar, açıklar ve gerek gördüğü yerlerde yorum yapar. Eserdeki oyuncularla teması yoktur ve yalnızca seyircilerle alakadar olmaktadır. "Oyun kişilerinden birisi olmayan, oyunda sadece anlatıcı göreviyle yer alan, dolayısıyla oyunun dışında ve üzerinde konumlandırılan Anlatan, bu haliyle yazarın metin içindeki temsili gibidir. Oyun içinde, oyunun konusunu, mekânını, oyun kişilerini, bunların özellikleri, birbirleriyle ilişkilerini okura sunan asıl figürdür. Oyunun bir parçası olmadığı, sahnede dolaşmasına rağmen oyun kişileri tarafından görülmediği, duyulmadığı, dolayısıyla oyun kişilerinin var olduğu metinsel gerçekliğe değil, okurun yaşadığı gerçeklik evrenine dahil olduğu izlenimi yaratır ve oyun kişileri ile ilgili söyledikleri, verdiği bilgiler, sunduğu algılama biçimi okur tarafından sorgulanmadan kabul edilir" (Dicle, s. 5-6).

ÖRNEK ANILAR

Bilgilendirici

Oyunun dışında yer alan ve romanlarda görülen anlatıcının özelliklerini taşıyan Anlatan, her şeyi bilir, her şeyi görür ve her şeyi duyar: "ANLATAN - İşte burası Çalışkur

Apartmanı'nın dubleks çatı katı. Cemil Çalışkur ve eşi Suzan Çalışkur kendi adlarını taşıyan bu apartmanı yaptırırken kendi zevklerine göre düzenlediler. Üst katın dört bir yanı fırdolayı teras. Suzan Çalışkur herkesin her şeyine gıpta eden bir kadındır. Bazen kapıcı Saime'ye bile gıpta eder. Gıpta etmek onun ikinci tabiatıdır" (Taner, 2016, s. 18).

Betimleyici Karakterlerin kişilikleri görünmeden ve olaylar sahnelenmeden önce Anlatan seyircilere/okurlara mutlaka ön bilgiler verir. Bahsi geçen kişiler ve olaylarla ilgili betimlemeler ve vurgular yapmaya da özen gösterir: "ANLATAN - Dışarda ay çıkmışmış, ayışığı denize vurmuşmuş, arka teras püfür püfür esiyormuş, basketçi Özcan'la arkadaşlarının umurlarında değil. Tıkılmışlar içeri salona, geçmişler ses makinesinin başına, Özcan'ın bir hafta önce kızına çaktırmadan yatakta çektiği ateşli sevişme sahnesini dinliyorlar" (Taner, 2016, s. 20).

Yorumlayıcı Seyircilerin, oyunda rol oynayan karakterleri daha iyi anlayabilmeleri ve verilme istenen iletileri daha derinlemesine sezinleyebilmeleri için yorumlar yapar: "ANLATAN - Hicabi Bey, dünyayı gözleye gözleye bir çift göz olmuştur sanki. Bütün varlığı bir çift gözdedir. Önce dürbün sonra da o iki mavi gözün objektifinden giren bütün görüntüler eski model körüklü bir fotoğraf makinesi büyüklüğündeki o kavun biçimli kafada cama geçer, evrilip çevrilip banyo edilir. Sonra da laf olarak ağız çekmecesinden dışarı çıkar" (Taner, 2016, s. 22).

Sözcü Oyunun dışında yer alan fakat oyunu yönlendiren karakter, yazarın sözcülüğünü yapmaktadır. Ara oyunda seyirciler, tek perdelik bir oyun izledikleri için çok kızmışlardır. Anlatan yazarın sözcülüğünü yapar: "ANLATAN - Yazar anlatmak istediğini bir perdede anlattığını savunuyor" (Taner, 2016, s. 44).

Açık Görüşlü Ara oyun adlı bölümde, sahneye koyulan oyunla ilgili eleştiriler getiren seyircileri teker teker dinler ve onların önerilerini not alır: "ANLATAN - Bir dakika efendim. Biz..... olarak şimdiye kadar seyircilerimizle ancak anketler yoluyla diyalog kurabilmıştik. İsterseniz şimdi bunu burada direkt söyleşiye dönüştürelim. Buyrun sahneye eleştirilerinizi burada yapın" (Taner, 2016, s. 45).

Dikkatli Seyircilerin birinci perdeye yönelik eleştirilerini dikkate almış ve oyunu seyircilerin istediği şekilde yeniden oynatmaya karar vermiştir. Seyircilere istedikleri değişiklikleri teker teker sorar: "ANLATAN - (Ceylan'a) Hanımefendi siz Cemil Çalışkur'un rüşvet yemesine, vurgunculuğuna itiraz etmişsiniz değil mi efendim? CEYLAN - Evet. Apartmanın adı üstünde! Çalışkur. Çalışmış ve kurmuş. Neden namuslu ve alnının teri ile kazanan bir müteahhid göstermiyorsunuz. ANLATAN - Aynı şekilde teyp makinesini dinleyen gençlere de itiraz etmişsiniz. Arzuza göre değiştirdik. Buyurun seyredin bakalım. (Telefon çalar.)" (Taner, 2016, s. 53).

Yönetici Sahnede oyun oynayan oyuncuları yönlendirir ve onları yapacakları şeyleri nasıl yapmaları gerektiği konusunda güdümler: "ANLATAN - O sizin repliğiniz değil. BEYHAN - Cuk oturdu ama. ANLATAN - Bu seferlik bağışlıyorum" (Taner, 2016, s. 65).

Meraklı Seyircilerin sahneye koyulan oyunla ilgili ne gibi değişiklikler yapılmasını istediklerini merak eder. Epkem'in devamlı olarak divan şiiri okuması seyircileri rahatsız etmiştir: "ANLATAN - Modern şiir mi okusun? CEYLAN -Vecize söyleyin mesela. ABİDİN -Yahut şarkı söyleyin. ANLATAN - Karar verin. ABİDİN -Şarkı söyleyin. ANLATAN -Tamam, Epkem Cangetir doğum yaptırırken bile şarkı söyler. Her sözün arkasından bir şarkı yapıştırır. Sesi çok güzeldir. Aman göze gelmesin" (Taner, 2016, s. 57).

Cemil Çalışkur (Vicdansız/Vicdanlı)

Karakter "Cemil ceketini çıkarmış, kravatını gevşetmiş, bir Amerikalı işadamı pozuyla, önünde iki telefon, tepesinde bir büro lambası ve küçük bir hesap makinesi, birtakım dosyaları incelemektedir" (Taner, 2016, s. 18). Suzan'ın eşi Beyhan'ın babası olan Cemil Çalışkur, apartmanın sahibi olan bir müteahhittir. Yapılacak olan yeni proje için mühendise ve kaymakama rüşvet verilmesini ister. Doğum günü partisindeyken Erol Evren'in ağzından yatırım yapılabilecek alanları öğrenmeye çalışır. Bir süre sonra apartmanın dışında Cemil'in aleyhine sloganlar atıldığı duyulur. Tamamen kendi çıkarlarını düşünür ve başkalarının sorunlarına karşı duyarsızdır. Fakat ikinci perdede Cemil Çalışkur bambaşka bir karaktere bürünür. Cemil, gece-gündüz demeden ülkenin her yanının elektrikli ışıklarla donatılması

için çalışmaktadır. Emek sömürsüne ve rüşvetçiliğe asla taviz vermez. Şirketinde çalışan işçiler tarafından sevilir ve saygı görür. Yıllar sonra bir fabrika kazasında hayatını kaybeder.

ÖRNEK ANILAR

Sahtekar Yeni bir inşaat projesi için çalışan Cemil, mühendise ve kaymakama rüşvet vererek işlerini kolaylaştırmayı amaçlar: “MUFACHHAM - Benim, yarın şantiyeye hareket ediyorum. Kontrol mühendisine videotepe, karısına da İngiliz kumaşı tayyörlük aldık. Başka bir direktifiniz var mı? CEMİL - Var ya. Dün unuttum. Gidince söyle kuzum Galip Beye. Kaymakamın cipi vardı ya satılık, onu 65 bine alıversinler. MUFACHHAM - Beyefendi, ben o cipi gördüm. Pek hurda bir şey. 15 bin bile etmez. CEMİL - (Kızarak) Sana ne söylüyorsam onu yap. Talip Beye söyle 65 bine alsınlar. O kadar. (Ahizeyi kapatır.)” (Taner, 2016, s. 19).

Meraklı Sermayesini ve mülkünü arttırmak isteyen Cemil, Amerika'dan gelen Erol'dan yeni yatırım alanlarıyla ilgi bilgi almaya çalışır: “CEMİL - Yaratıcı fikirlerle uğraşan bir araştırmacı olarak ne önerirsiniz bize? (...) CEMİL - (Erol'a) Yanlış anladınız, astarı yüzünden pahalıya mal oluyormuş demek istedim” (Taner, 2016, s. 28-29).

Çıkarıcı Kendi çıkarlarını koruyabilmek için fikir danışır ve birikimlerini korumak adına her şeyi yapabilecek bir bilinçtedir: “CEMİL - Peki banka soygunları nasıl önlenebilir sizce? PAŞA - Elektronik alarm tertibatı ile... Silahla gireni hemen sinyalle saptayan aletler yerleştiririm banka kapılarına” (Taner, 2016, s. 34).

Fedakar İkinci perdeden itibaren Cemil, kişilik özellikleri açısından tamamen değişmiştir. Kendisini topluma, ailesine ve işçilerine adanmıştır: “CEMİL - Memleketi elektrik ışığına boğmak için durmadan çalışmamız gerek karıcığım. SUZAN - Yurtseverliğini, vazife aşkını anlıyorum. Ama dinlenmek de gerek. CEMİL - Bizim için dinlenmek ancak öbür dünyada. SUZAN - Sana çok acıyorum. Ama, harab ediyorsun kendini” (Taner, 2016, s. 53).

Dürüst Müteahhit Cemil Çalışkur, yapmış olduğu projelerde hiçbir yetkiliye rüşvet vermemektedir. Bu yüzden maddi açıdan zarar etmektedir fakat onun için dürüstlük daha önemlidir: “CEMİL - Sakın kontrol mühendisine ve karısına kıymetli hediye götürmeye kalkma, yanlış anlam verebilir. Hiçbir şey götürmesen daha memnun olurum” (Taner, 2016, s. 53).

Onurlu Kaymakamın satılığa çıkardığı aracını istenen fiyatın altında bir fiyattan satın almak ister. Onuruna ve ismine zarar gelmemesine fazlasıyla önem gösterir: “(...) Pazarlık et. On bine bırakırsa al. Bırakmazsa dursun, sana ne söylüyorsam onu yap. İsterse kırk bin etsin istemem. İlgili memurlarla hiçbir alışveriş münasebetine girmem. Bilirsin, Söz olur sonra. MUFACHHAM - Siz bilirsiniz. CEMİL - Kuruyası huyum, en küçük bir şek ve şüphe düşürmek istemem adıma. Merak de, titizlik de, ne dersen de” (Taner, 2016, s. 53-54).

Sevilen İşçisinin emeğine sahip çıkan ve onların haklarını savunan Cemil, çalışanları tarafından sevilir ve saygı görür: “P. İSMET - Belki maç seyircileridir. Bu gece F. Bahçe-Beşiktaş maçı vardı. (Sesler, Ya ya ya ya şa şa şa, Cemil baba çok yaşa.) CEMİL - Hayır hayır, bunlar bizim çocuklar. MÜŞTAK - Kim sizin çocuklar? CEMİL - Şantiye işçilerim. HİDAYET - Greve mi kalkmışlar? CEMİL - Ayp ettiniz. Onlar sizin bildiğiniz işçilerden değildirler” (Taner, 2016, s. 66).

Nuri (Mantıklı/Duygusal)

Karakter “Melahat ve Nuri yakında evlenmeyi düşleyen, parasal sorunlarını çözmeye çalışan işçi sınıfından iki gençtir; Çalışkur Apartmanı'nın önünde Ada vapurunun gelmesini beklerken hem söyler, hem sevişirler” (Yüksel, 1986, s. 117). Bir fabrikada frezeci olarak çalışan Nuri, yaptığı birikimlerle Melahat'la evlenmek ister ve ona rahat bir yaşam ortamı sunmak ister. Sevdiği kadının isteklerini elinden geldiğince yerine getirmeye çalışır ve onun yorulmaması için çalışmasını istemez. Nuri Melahat'ın yalnızca yuvasıyla ve ailesiyle ilgilenmesini ister. Nuri Melahat'a çok aşiktir ve onun istediği her şeyi yapabilecek bilinçtedir. Geçimini sağlamak için namuslu yollardan para kazanmaktadır. Oyunun ikinci perdesinde “Nuri, Melahat'ı kandırmaya çalışan bir serseridir. Melahat ise randevuevi çalışandır” (Adıyaman, 2012, s. 263). Zülfikar, umumi yerde sevişen gençlere nazik bir üslupla, onları karakola götürmesi gerektiğini söyler. Nuri Zülfikar'ı falçatayla yaralar ve onun ölümüne sebep olur. Nuri Melahat'ı genelevde sermaye olarak kullanmayı düşünmüştür. İşlediği cinayetten

dolayı pişmanlık duyan Nuri, İmralı'da iki yıl hapis yattıktan sonra serbest bırakılır. Melahat'ı genelevden kurtarır ve onunla birlikte bir hayat kurar. Melahat'la evlenir ve doğan çocuklarına Zülfikar adını verirler.

ÖRNEK ANILAR

Güvenilir Barakanın önünde Melahat'la oturdukları sırada, saatin geç olmasıyla birlikte endişelenmeye başlayan Melahat'a güven verir: "NURİ - Korkuyor musun yoksa? İnan olsun sabaha kadar kardeş gibi oturdum seninle, hiç dokunmadan. Ayakucunda. Uslu bir köpeğin gibi" (Taner, 2016, s. 38).

Aşık Nuri, kendi sorunlarından çok Melahat'ı düşünmektedir. Ona en küçük bir zarar gelmesini istemez: "NURİ - Daha istemezsen beş metre ötede dururdum, ceketimi üstüne örter, seni uyutur, bekleme ederdim" (Taner, 2016, s. 38).

Fedakar Nuri Melahat'ın çalışıp yorulmasını ve başına kötü bir şey gelmesini istemez: "MELAHAT - Çok masrafımız olacak ilk aylar. Biraz sıkıntı çekeceğiz. Ben de rejiyi bırakmam, ne dersin? NURİ - Saçmalama. Ne dedim sana, ben taş taşır yine seni çalıştırmam. Sen evimin hanımı olacaksın anlaşıldı mı? (Efekt: Aşk Müziği) MELAHAT - (Memnun) Böyle söyleyeceğini biliyordum zati. (Nuri'nin kollarını tutar. Bu kuvvetli kollarla övünüyor gibidir.) Nohut oda bakla sofa, bizim bir evimiz olacak" (Taner, 2016, s. 39).

Düşünceli Barakanın önünde Melahat'la otururlarken onun üşümüş olabileceğini düşünür ve ceketini ona vermek ister: "NURİ - Bak ellerin buz gibi. Bakayım burnun da üşümüş. (Melahat onun ellerini tutar.)" (Taner, 2016, s. 40).

Cesur Zülfikar, barakanın önünde oturan aşıkları zorla karakola götürmek ister. Nuri Zülfikar'a karşı koyar fakat Melahat'ın korktuğunu fark edince geri adım atar: "ZÜLFİKÂR - (Tabancası elinde) Yürüyün bakalım. NURİ - Ben de sana göstermezsem erkek demesinler bana. (Melahat külçe hâline gelmiştir. Nuri onun kolundan tutarak yürütür.) ZÜLFİKÂR - Bir de hent hent ötüyen. Ne yapmışsın bakalım? Hem suçlu hem güçlü" (Taner, 2016, s. 43).

Kaba İkinci perdede Nuri'nin Melahat'a yönelik tavırları tamamen değişmiştir. Nuri Melahat'tan her konuda faydalanmak istemektedir: "MELAHAT - İlk aylar biraz sıkıntı çekeceğiz, ben de rejiyi bırakmam. NURİ - Tabii bırakma. Öbür türlü de çalış yine. Benim param ikimize yetmez ki. MELAHAT - (Minnetle ona sokulur.) Böyle söyleyeceğini biliyordum zati. İki üç parça koltuk filan. NURİ - Ananın örekesi. Bir de bana çeyiz mi döneceksin aklın sıra" (Taner, 2016, s. 68).

Gaddar Başkalarının zor durumda olmasını hiç önemsemez ve insanları tehdit etmekten çekinmez: "NURİ - Üşüdün mü? Üşüyüp müşüyüp başıma hastalık filan çıkarma. İlaç fiyatları ateş pahasına. (...) NURİ - Ne olmuş yani! Yıkıl karşımdan yoksa bağırsaklarını dökerim kaldırırma" (Taner, 2016, s. 68-69).

Pişman Zülfikar'ı falçatayla öldüren Nuri, Üsküdar Cezaevi'ne atılınca pişmanlıktan dolayı on dört saat boyunca hiç durmadan ağlar. Hapisten çıktıktan sonra Melahat'la evlenir ve doğan çocuğuna Zülfikar adını verir: "Zülfikâr'ın arkasından oluk gibi yaş döken biri daha vardı ki o da Üsküdar Cezaevi'nde cezasını çekmeye gönderilen Nuri idi. Rahatsız çocuk on dört saat fasılasız hüngür hüngür ağladı. (Mendilini şarıl şarıl sıkan Nuri.) O pişmanlık yaşları ruhunu cümle suçlarından yıkayıp temizlemişti. Üsküdar cezaevinde kaldığı üç, İmralı'da da geçirdiği iki yıl sonunda eski Nuri gitmiş yerine yepyeni yumuşak başlı bir Nuri gelmişti" (Taner, 2016, s. 72).

Kaynakça

Adıyaman, H. (2012). *Haldun Taner Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Yeni Türk Dili ve Edebiyatı. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dicle, E. (tarih yok). *Ayışığında Şamata ve 1970'ler*. 03 21, 2021 tarihinde academia: https://www.academia.edu/36407347/Haldun_Taner_Ay%C4%B1%C5%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1nda_%C5%9Eamata_docx adresinden alındı

Taner, H. (2016). *Ayışığında Şamata*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yüksel, A. (1986). *Haldun Taner Tiyatrosu*. Ankara: Bilgi Yayınevi.